

МУАЛЛИМ ҲАМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИҲ

Илимий-методикалық журнал

2023

1/3-сан

*Ўзбекистан Республикасы Министрлер Кабинети жанындагы
Жоғарғы Аттестация Комиссиясы Президиумының
25.10.2007 жыл (№138) қарары менен дизимге алынды*

*Қарақалпақстан Баспа сөз ғәм хабар агентлиги тәрәпинен
2007-жылы 14-февральдан дизимге алынды.
№01-044-санлы ғуўалық берилген.*

Нөкис

Karimjonov A. “Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi” asosida boshlang‘ich ta‘lim tizimini takomillashtirish davr talabi	308
Matupayeva Sh. Z. Inklyuziv ta‘limning imkoniyati cheklangan bolalar uchun ijtimoiy ahamiyati	312
Ochilov F. I. Kompetensiyaviy yondashuv asosida boshlang‘ich sinf o‘quvchilariga tabiiy-ilmiy bilimlarni o‘rgatish imkoniyatlari	319
Jabborova O., Sapparbayeva D. Boshlang‘ich ta‘lim nazariyasi diagnostikasi	327
Sultanov T. M. Ilk boshlang‘ich ta‘lim pedagogikasining muhim jihatlari va izohi	335
Maxmudova D. M., Mirxalilova N. A. Funktsional savodxonlik tushunchasi va uni shakllantirish usullari	340
Ochilov F. I., Ashurova F. S. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida tabiiy-ilmiy bilimlar hamda mustaqil o‘qish ko‘nikmalarini shakllantirish usullari	347
Hikmatov I. M., Ochilov F. I. Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarini ma‘naviy-ma‘rifiy faoliyatga tayyorlashning innovatsion texnologiyalari	355
Rustamova N. X. “Boshlang‘ich ta‘limda yosh fiziologiyasi va gigiyenasi” fanining ahamiyati	364
Usmonova Q. S. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida tankidiy fiklashni shakllantirishda pedagogik – psixologik integratsiya va uzluksizlik	370
Karshiyeva D. E. Boshlang‘ich ta‘lim sotsiologiyasi mazmuni	376
Abdurashidov A. Maktabgacha ta‘lim pedagogikasining dolzarb muammolari	382
Назирова Г. М. Ривожлантирувчи марказ: Халқ қўшиқлари ва ўйинлари болаларда миллий ғурур ҳиссини тарбиялаш воситаси сифатида	392
Эсонова М. А. Практическая деятельность детей в дошкольном образовательном учреждении	402
Арсланова Г. Дж., Панкина М. С. Воспитание национальных и общечеловеческих ценностей у младших школьников	409
Арсланова Г. Дж., Сытина Н. В. Инклюзивное обучение в начальном образовании	414

ФИЗИКАЛЫҚ ТӘРБИЯ ХӘМ СПОРТ

Alimardonov A. N. “Bolalar sportini rivojlantirishda milliy o‘yinlarining ahamiyati”	419
Alimov Q. A., Daminov I. A. Sog‘lom turmush tarzinining tarixiy rivojlanishi va uning mohiyati	425
Toshbayev X. Y. Maktabdan tashqari jismoniy tarbiya va sport ishlarini amalga oshirishning takomillashtirish yo‘llari	430
Jo‘rayeva S. B. Kurashchi qizlarning trenirovka jarayonida texnik tayyorgarligini takomillashtirish yo‘llari	434
Mengliboyeva O. A. Халқ педагогикасида болаларнинг ўйини ва унинг тарбиявий аҳамияти	438
Toshboev B. SH. Sport tibbiyotida qo‘llaniladigan tibbiy nazorat usullari	443
Alimov Q. A., Xo‘jayev O‘. X. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining chaqqonlik sifatlarini tarbiyalashda muvofiqlashtirish qobiliyatini rivojlantirish texnologiyasi	446
Xo‘jayev A. Q. Kuchli tayyorgarlik vositalaridan foydalangan holda yosh erkin kurashchilarning texnik tayyorgarligini takomillashtirish metodikasi	451
Payg‘amova S. Qisqa masofaga yuguruvchilarni yillik tayyorgarlik mashg‘ulotlarini rejalashtirish	455
G‘afforova D. B. Gandbolchilarning hujum va himoyadagi texnik usullarini rivojlantirish metodikasi	459
Худайберганов О. К. Педагогические аспекты проблемы ценностного отношения к физической подготовке у курсантов и слушателей высших учебных заведений структуры МВД Республики Узбекистан	463
Ашуров Б. Ш. Стритбол в Республике Узбекистан	469

BOSHLANG'ICH TA'LIM NAZARIYASI DIAGNOSTIKASI

Jabborova O.

ChDPU kafedra mudiri

Saparbayeva D.

ChDPU talabasi

Tayanch soʻzlar: ta'lim, boshlang'ich, nazariya, diagnostika, yondashuv, metodika, natija.

Ключевые слова: образование, начальное, теория, диагностика, подходы, методика, результат.

Key words: education, primary, theory, diagnostics, approach, methodology, result.

O'zbekistonda boshlang'ich ta'lim jarayoni, uning nazariyasi, didaktikasi va metodologik asoslari muntazam ravishda yangilanib bormoqda[1]. Bu hol boshlang'ich ta'lim diagnostikasi muammosini hal etib olishni taqozo etadi. Shu ma'noda bu o'rinda e'tiboringizni boshlang'ich ta'lim nazariyasi diagnostikasining eng muhim jihatlarini tahliliga tortamiz.

1. Boshlang'ich ta'lim diagnostikasi mazmuni. Boshlang'ich ta'lim manbalari, uning muammolari bo'yicha yaratilgan ilmiy tadqiqotlar va ta'limning mazkur bosqichi amaliy tajribalarini o'rganish shuni ko'rsatadiki, boshlang'ich ta'lim diagnostikasi masalasi eng muhim yo'nalishlardan biridir. Shu ma'noda boshlang'ich ta'lim diagnostikasi mazmunida quyidagi omillar muhim o'rin tutadi:

- a) boshlang'ich ta'limni majmui (kompleks) o'rganish;
- b) boshlang'ich ta'limning yutuqlarini baholash;
- v) boshlang'ich ta'limni rivojlantirishning yo'nalishlarini belgilash.

Aynan o'rganish, baholash va belgilash natijasida diagnostik jarayon amalga oshiriladi. Shu jihatdan diagnostika atamasini tash hislash, ya'ni yutuqlarini baholab va muammolarni hal etish choralarini belgilash ma'nosida tushunish maqsadga muvofiq bo'ladi. Diagnostika va tash hislash atamalarini muqobil qo'llash bugungi kunda pedagogik atamashunosligimizda mavjud. Shu ma'noda boshlang'ich ta'limni majmui o'rganish uni tashkil etish, boshqarish, takomillashtirish va istiqbolini belgilash maqsadida amalga oshiriladi; aynan mana shu ma'lumotlar asosida boshlang'ich ta'lim yutuqlari baholanadi. Baholash jarayoni "qoniqarli", "yaxshi" va "ijobiy" mezonlar asosida

amalga oshiriladi, bu mezonlarga binoan boshlang'ich ta'limni rivojlantirish yo'nalishlari belgilanadi. Mazkur yondashuvlarni eslab qolish va oliy pedagogik ta'lim jarayonida ularni o'zlashtirish bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisi uchun kasbiy kompetensiya tarkibiga kiradi. Unutmaslik lozimki, diagnostika – bu o'rganish, baholash va belgilash majmuidir. Shu sababli keyingi paytlarda ta'lim tizimining barcha turlari va bosqichlari qatorida boshlang'ich ta'limni diagnostika qilish ham dolzarb masalaga aylandi. Chunki aynan diagnostika jarayoni boshlang'ich ta'limning pedagogik jarayon, ta'lim va tarbiyadagi ilmiy, nazariy hamda metodik qiyofasini belgilaydi[2].

Pedagog olimlarning fikricha, diagnostika eng avvalo ta'lim-tarbiya jarayoni mazmunini ma'lum bir ilmiy asoslangan metodlarga tayangan holda baholashdir. Bunday ilmiy metodlarning turlari ko'p bo'lib, ularda quyidagilar muhim o'rin tutadi:

- 1) ilmiy tahlil metodi;
- 2) ilmiy xulosa metodi;
- 3) ilmiy tavsiyalar metodi.

Boshlang'ich ta'lim mazmunini diagnostika qilishda ilmiy tahlil metodi muhim ahamiyatga ega. Bu metodning o'ziga xos xususiyatlari quyidagilardan iborat:

- har bir ta'lim va tarbiya jarayonining hodisasiga ilmiy fikrlash asosida yondashish;
- aniqlangan ma'lumotlarga ilmiy tafakkur nuqtayi nazaridan yondashish;
- diagnostika jarayoniga ilmiy yondashuvlar asosida munosabatda bo'lish.

Bunda “ilmiylik” tushunchasini asosli fikr, asosli ma'lumot va asosli yondashuv sifatida qabul qilish nazariy hamda metodik jihatdan to'g'ri hisoblanadi. Shu sababli pedagogik adabiyotlar va tadqiqotlarda ilmiylik metodi ilk rejada turadi. Buning natijasida o'rganilayotgan ta'lim va tarbiyaviy jarayon bo'yicha to'g'ri yondashuvlarga asoslaniladi. Shu sababli diagnostika jarayoniga ilmiy tafakkurga ega va amaliy tajribalarni o'zida ifodalagan mutaxassislarning ishtirokiga tayanish maqsadga muvofiq bo'ladi.

Boshlang'ich ta'lim mazmunini diagnostika qilishning navbatdagi muhim metodlaridan biri ilmiy xulosadir. Unda quyidagilarga asoslaniladi:

- aniqlangan ma'lumotlarni to'g'ri qabul qilish;
- ma'lumotlarni ilmiy asoslangan yondashuv asosida tahlil qilish;
- amalga oshirilgan tahlil natijasida boshlang'ich ta'lim va tarbiya jarayonini rivojlantirish yo'nalishlarini ishlab chiqish[3].

E'tibor berilsa, diagnostik jarayonning ilmiy tahlil metodi boshlang'ich ta'lim mazmunini xolis va oqilona baholash uchun muhim omildir. Shu sababli

bu borada mamlakatimiz va xorijiy pedagog olimlarining ilmiy tahlillar bo'yicha tavsiyalariga asoslanish maqsadga muvofiq bo'ladi. Chunki ta'lim va tarbiya bo'yicha ma'lumotlarni aniqlash va to'plash murakkab ish emas, biroq ularni ilmiy tahlil qilish natijasida xulosalarga kelish muayyan tajribalarga tayanishni taqozo etadi. Kezi kelganda ta'kidlash lozimki, bu borada o'quv va ilmiy pedagogik muassasalarning hamkorligi muhim ahamiyatga ega. Asosiy maqsad diagnostika jarayonida ilmiy xulosalash metodidan to'g'ri foydalanishdir[4].

Boshlang'ich ta'lim diagnostikasi mazmunida navbatdagi muhim metodlardan biri ilmiy tavsiyalardir. Unga ko'ra, quyidagilarga asoslanish kutilgan samarani beradi:

- boshlang'ich ta'limni va tarbiyani rivojlantirish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalarni ishlab chiqish;
- ishlab chiqilgan tavsiyalarning bugungi talablarga mosligini ta'minlash;
- tavsiyalarni ishlab chiqishda imkon qadar hududlarning maktab sharoitlari va infratuzilma imkoniyatlarini hisobga olish.

Diqqat qilinsa, boshlang'ich ta'lim diagnostikasi mazmunida ilmiy tavsiyalar metodi muhim ahamiyatga ega.

Zero, boshlang'ich ta'lim diagnostikasi mazmunida ilmiy tahlil, ilmiy xulosa va ilmiy tavsiyalar metodlari eng muhim masalalar hisoblanadi. Mazkur metodlarning mazmuni bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilari tomonidan o'zlashtirilishi maqsadga muvofiq bo'ladi.

2. Boshlang'ich ta'lim diagnostikasining nazariy xususiyatlari.

Boshlang'ich ta'lim diagnostikasini amalga oshirishda uning nazariy o'ziga xosligiga e'tibor berish lozim. Shu ma'noda boshlang'ich ta'lim diagnostikasining nazariy xususiyatlarida quyidagilar muhim o'rin tutadi:

- a) boshlang'ich ta'limni tashkil etish va boshqarish jarayoni;
- b) boshlang'ich ta'limning asosiy vazifalari;
- v) boshlang'ich ta'limning o'quv-metodik ta'minoti.

Boshlang'ich ta'limni tashkil etish va boshqarish jarayoni maxsus yondashuvlar, savolnomalar va muayyan me'yoriy hujjatlar ijrosi bo'yicha o'rganiladi. Boshlang'ich ta'limni tashkil etishda shaxs tarbiyasidagi ahamiyati hisobga olinadi, uni boshqarishda esa boshlang'ich ta'limning samaradorlik yo'llariga e'tibor qaratiladi. Bugungi kunga qadar boshlang'ich ta'limni tashkil etish va boshqarish jarayoni "Pedagogik menejment" fani tomonidan o'rganilib kelinmoqda. Keyingi yillarda individual yondashuvlar va tamoyillarga asoslangan "Boshlang'ich ta'lim menejmenti" fanining tarkib topa boshlaganini eslatib o'tish joiz. Mazkur yuzaga kelayotgan fanning eng muhim vazifalaridan biri boshlang'ich ta'limni tashkil etish va boshqarish asoslari, omillari hamda

samaralarini o'rganish natijasida baholashdan iborat bo'lishi kutilmoqda. Shu sababli oliy pedagogik ta'lim jarayonida "Boshlang'ich ta'lim menejmenti" maxsus kursini tashkil etish dolzarb bo'lib turibdi.

Boshlang'ich ta'lim diagnostikasi nazariyasida mazkur ta'lim bosqichining asosiy vazifalarini o'rganish hamda baholash ham muhim o'rin tutadi. Chunki jamiyatimizning innovatsion rivojlanish sharoitida boshlang'ich ta'limning asosiy vazifalari yangilanib bormoqda. Misol uchun, avval boshlang'ich ta'lim o'quvchilarning savodxonlik ko'nikmasini shakllantirish va ularni bilim olamiga olib kirish asosiy vazifasini bajargan bo'lsa, bugungi kunda bunday vazifaning tarkiblaridan biri sifatida o'quvchilarni ta'limning keyingi bosqichlariga talab darajasida tayyorlash ham yuzaga keldi. Shu ma'noda boshlang'ich ta'limning asosiy vazifalarini o'rganish va baholashda real sharoitlar hamda ehtiyojlardan kelib chiqiladi. Buning natijasida boshlang'ich ta'limning vazifalari samaradorligi diagnostika qilinadi.

Boshlang'ich ta'lim diagnostikasining nazariy masalalarida mazkur ta'lim bosqichining o'quv-metodik ta'minotini o'rganish va baholash amaliy jihatdan zaruriyat hisoblanadi. Chunki aynan o'quv-metodik ta'minot boshlang'ich ta'lim nazariyasini amaliyot bilan bog'lovchi omildir. E'tibor berilsa, bugungi kunda boshlang'ich ta'lim o'quv rejalari, dasturlari va o'quv adabiyotlari muntazam yangilanish jarayonini boshdan kechirmoqda. Biroq bu o'rinda yangilanishning asosli ekanligi diagnostika qilinadi. Chunki o'quv rejalari, dasturlari va adabiyotlarini muntazam yangilash yoki ularni o'zgartirish beqarorlikka olib keladi. Shu sababli mazkur jarayonda o'rganish va baholashning ahamiyati boshlang'ich ta'limning o'quv-metodik ta'minotidagi yutuqlar hamda muammolarni diagnostika qilish bilan amalga oshiriladi.

Kezi kelganda ta'kidlash lozimki, boshlang'ich ta'lim diagnostikasining nazariy xususiyatlari ilmiylik, muqobillik va asoslilik tamoyillariga tayanadi. Bu jarayonda aynan ana shu tamoyillar asosida diagnostikani amalga oshirish metodologik jihatdan to'g'ri hisoblanadi.

Boshlang'ich ta'lim diagnostikasining nazariy xususiyatlariga ta'lim va tarbiya jarayonlarining sifati hamda samaradorligini baholash asosiy vazifasi sifatida belgilangan. Buning uchun eng muhim va maqbul texnologiyalarga asoslanish taqozo etiladi. Bunday texnologiyalarning asosiylari quyidagilardan iborat:

- anketa texnologiyasi;
- raqamli texnologiya;
- talqin texnologiyasi.

Boshlang'ich ta'lim diagnostikasi nazariyasida anketa texnologiyasi keng ommalashgan. Unga ko'ra, maxsus tuzilgan savolnomadan iborat Anketa vositasida ta'lim va tarbiya jarayonining sifati hamda samaradorligi o'rganiladi. Shu jihatdan boshlang'ich ta'lim diagnostikasida bunday anketa texnologiyasidan foydalanish uchun tuziladigan so'rovnomada sifatli ta'lim va uning samaradorligiga oid masalalarning aks etishi birlamchi hisoblanadi. Bunda sifatli ta'lim asoslari, mezonlari va uni baholash vositalari to'g'risida savolnomalar aks etishi kerak. Shuni ta'kidlash lozimki, tuzilgan savolnomalar qisqa va ko'p ma'lumotni olishga yo'naltirilgan tarzda bo'lishi lozim. Bugungi kunda bunday so'rovnomalarning savollari miqdori ko'payib ketayotganligi kuzatiladi. Diagnostikada savollarning qisqaligi va aniqligi tamoyiliga asoslangan holda ular tuziladi hamda ma'lumotlari ishonchli bo'lishi uchun imkon qadar ochiq javoblar aks ettiriladi.

Boshlang'ich ta'lim diagnostikasi nazariyasining navbatdagi texnologiyasi bu – raqamli texnologiyadir. Mazkur texnologiyaga ko'ra, boshlang'ich ta'lim sifati va samaradorligi masofadan turib kompyuter o'quv-texnik vositasi asosida maxsus dasturga binoan o'rganiladi. Bunday dasturda boshlang'ich ta'limning asosiy vazifalari va ularning ijrosi bo'yicha amalga oshirilgan natijalarni aniqlash belgilanadi. Bunday dasturlar boshlang'ich ta'lim muammolari bo'yicha ilmiy-tadqiqot ishlarini amalga oshirgan va raqamli texnologiyalar bo'yicha amaliy mutaxassislar tomonidan tuziladi. Raqamli texnologiyaning qulayligi shundaki, uning ma'lumotlarida insonning salbiy ta'siri omili bo'lmaydi. Chunki masofadan turib o'rganilgan diagnostika jarayoni raqamli texnologiyalarning imkoniyatlaridan kelib chiqqan holda xolis baholanadi.

Boshlang'ich ta'lim diagnostikasi nazariyasida navbatdagi texnologiya – bu talqin texnologiyasidir. Bu texnologiyaga ko'ra, o'rganish vositasida olingan ma'lumotlar me'yoriy hujjatlarga asosan talqin etiladi. Bunda talqin texnologiyasi tahlildan farqli o'laroq, asosiy e'tiborni boshlang'ich ta'lim muammolarini o'rganishga qaratadi. Shu sababli bu texnologiya xorijiy mamlakatlar ta'lim tizimida, ayniqsa, Rossiya Federatsiyasi ta'lim tizimida keng qo'llanilmoqda. Shuni ta'kidlash lozimki, ta'lim va tarbiya jarayonini rivojlantirishga yo'naltirilgan islohotlarning o'zgaruvchan bo'lishi talqin texnologiyasidan foydalanishni taqozo etadi. Chunki bunday texnologiyada faqat amaldagi hujjatlar asosida ta'lim sifati va samaradorligi o'rganilib baholanadi.

E'tibor berilsa, boshlang'ich ta'lim diagnostikasining nazariy xususiyatlari o'ziga xos asoslarga ega. Shu sababli Diagnostika pedagogikaning bo'limlaridan biri sifatida ko'rsatiladi.

3. Boshlang'ich ta'lim diagnostikasi manbalari. Boshlang'ich ta'lim diagnostikasining nazariy xususiyatlarida mazkur ta'lim bosqichining manbalarini o'rganish va baholash eng muhim yondashuvlardan biridir. Bugungi kunga qadar mamlakatimiz boshlang'ich ta'limida milliy pedagogik manbalar va tajribalar asosiy manba sifatida qabul qilib kelingan. Ayni paytda, jamiyatimizning keyingi besh yil ichidagi rivojlanish jarayonida boshlang'ich ta'lim manbalariga ham yangiliklarning kiritilishi yuzaga keldi. Shu jihatdan boshlang'ich ta'lim manbalarini o'rganish va baholash asosida diagnostika qilishda quyidagi eng muhim manbalarga e'tibor qaratilishini ta'kidlab o'tish lozim:

- a) boshlang'ich ta'limning qonunchilik asoslari;
- b) boshlang'ich ta'limning pedagogik manbalari;
- v) boshlang'ich ta'lim bo'yicha amalga oshirilgan ilmiy-tadqiqotlar.

Boshlang'ich ta'limning qonunchilik asoslari mamlakatimizning va xalqaro ta'lim tashkilotlarining hujjatlari qiyosiy ravishda o'rganish bilan u diagnostika qilinadi. Bu borada mamlakatimiz boshlang'ich ta'limi bo'yicha qonunchilik hujjatlarining individualligi va ularning xalqaro ta'lim hujjatlariga mosligi baholanadi. Chunki butun dunyoda Birlashgan Millatlar Tashkiloti hamda uning YUNESKO tashkiloti tomonidan mamlakatlarning milliy qonunchilik hujjatlari xalqaro ta'lim hujjatlariga moslashtirilishi ishlari amalga oshirilmoqda. Bu hol har bir mamlakatning boshlang'ich ta'lim bo'yicha qonunchilik hujjatlarini takomillashtirilishiga xizmat qiladi. Demak, mamlakatning boshlang'ich ta'lim bo'yicha qonunchilik hujjatlarini qiyosiy o'rganish tamoyili asosida diagnostika qilinadi.

Boshlang'ich ta'limning pedagogik manbalari mamlakatimizda milliy va xalqaro xususiyatlarga ega asarlar, tajribalar hamda yondashuvlar majmuidan iborat. Shu sababli mazkur masalani o'rganish va baholashda boshlang'ich ta'limning milliy manbalarga tayangan holda xalqaro ta'lim hujjatlariga asoslanishi nuqtayi nazaridan yondashiladi. Chunki mamlakatimiz boshlang'ich ta'limning milliy manbalari bo'yicha juda keng va ko'p asarlarga ega bo'lib, ular individual xarakterda ekanligi bilan diqqatni tortadi. Shu sababli bu milliy manbalardagi boshlang'ich ta'lim asoslari xalqaro ta'lim hujjatlari qoidalariga muvofiq tarzda o'rganilib, diagnostika qilinadi[5].

Mamlakatimizda boshlang'ich ta'lim manbalaridan eng muhim qismini ilmiy tadqiqotlar majmui tashkil etadi. Bunday ilmiy tadqiqotlar ko'p hollarda ikki yo'nalishda amalga oshirilgan bo'ladi: birinchisi, bevosita boshlang'ich ta'lim muammolari tadqiq etilgan ilmiy-tadqiqotlar; ikkinchisi, pedagogik ilmiy-tadqiqotlarda kezi bilan boshlang'ich ta'lim muammolari tahlil qilib

o'tilgan ilmiy-tadqiqotlar. Shu jihatdan boshlang'ich ta'lim manbalarini o'rganish va baholashda bevosita mazkur ta'lim muammolari tadqiq etilgan ilmiy-tadqiqotlarning ko'lamini, nazariy xulosalari hamda metodologik tavsiyalariga ustuvor darajada tayaniladi. Bunday tamoyil asosida boshlang'ich ta'limning ilmiy tadqiqotchilik manbalarini o'rganish va baholash amalga oshiriladi. Pedagogik ilmiy-tadqiqotlar mazmunida boshlang'ich ta'limga oid bilvosita amalga oshirilgan tahlillar mazkur ta'lim bosqichining metodologik muammolariga qaratilgan bo'ladi.

E'tibor berilsa, boshlang'ich ta'lim diagnostikasining nazariy xususiyatlari uning mazmuni, nazariy omillari va manbalaridan iborat. Mazkur yo'nalishlar asosida boshlang'ich ta'limni o'rganish, baholash hamda diagnostika qilish ishlari amalga oshiriladi. Bu o'rinda e'tiboringiz boshlang'ich ta'lim diagnostikasining eng asosiy nazariy xususiyatlari tahliliga qaratildi.

Oliy pedagogik ta'lim jarayonida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilari mutaxassislik (majburiy) va tanlov o'quv fanlari vositasida boshlang'ich ta'lim diagnostikasining nazariy xususiyatlari bo'yicha bilim, ko'nikma va malakalarini o'zlashtiradi. Misol uchun, bu boradagi tahlillar "Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi, innovatsiya va integratsiyasi" o'quv fani materiallarida muayyan darajada amalga oshirilgan. Ayni paytda, kelgusida "Boshlang'ich ta'lim diagnostikasi" maxsus kursini tashkil etish va uning vositasida boshlang'ich ta'lim samaradorligini baholash maqsadga muvofiq bo'ladi. Bunda bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining qo'yilayotgan muammo bo'yicha kasbiy bilim, ko'nikma va malakalarga ega bo'lishi asosiy masala hisoblanadi.

Boshlang'ich ta'lim diagnostikasi manbalarini belgilashda quyidagi tamoyillarga asoslaniladi:

- birlamchi manbalarni belgilab olish;
- manbalardagi bog'liqlikni aniqlash;
- manbalar asosida diagnostika jarayonini to'g'ri amalga oshirish.

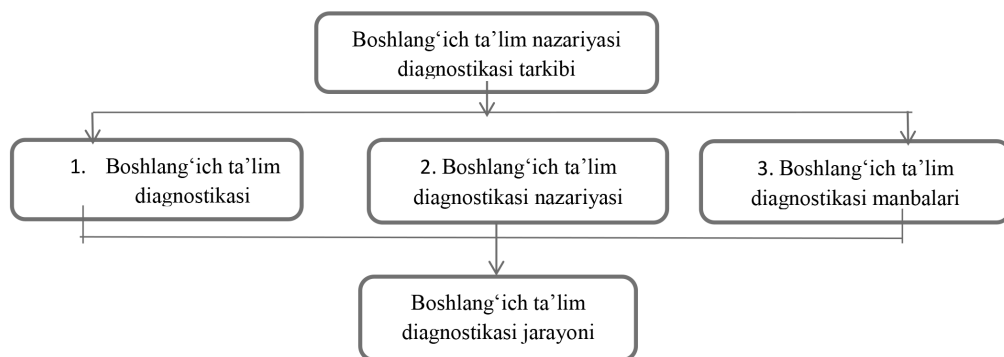
Birlamchi manbalarni belgilab olish tamoyili pedagogik adabiyotlar va ilmiy tadqiqotlarning eng muhimlariga asoslanishga tayanadi. Misol uchun, Abu Ali Ibn Sinoning "Shifo" asarida o'quvchilarni aqliy, jismoniy va ruhiy jihatdan tarbiyalash belgilangan, bu yondashuv hozirgi zamon Pedagogikasida qabul qilingan. Shu ma'noda mazkur manba asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining aqliy, jismoniy va ruhiy jihatdan tarbiyalanganlik darajasini diagnostika qilish belgilanadi. Tarbiyaning qolgan turlari – estetik, ekologiya, iqtisodiy, mehnat va fuqarolik tarbiyalari keyingi davrlarda boshlang'ich ta'lim funksiyasiga kiritilgan. Shu sababli bunday tarbiya turlari bo'yicha

o'quvchilarning tarbiyalanganlik darajasini aniqlash ikkilamchi manba sifatida diagnostika qilinadi.

Boshlang'ich ta'lim diagnostikasi manbalarining o'zaro bog'liqlik tamoyili bir-birini to'ldiruvchi vositaga asoslangan. Bunda pedagogik manbalar, adabiyotlar va ta'lim oid hujjatlarda belgilangan boshlang'ich ta'lim vazifalari o'zaro uyg'unlashtiriladi. Buning natijasida boshlang'ich ta'lim jarayonini diagnostika qilish va tarbiya amaliyotini baholash imkoniyatlari keng amalga oshiriladi.

Shunday qilib boshlang'ich ta'lim diagnostikasi nazariyasida mazkur jarayonni tashkil etish, uni amalga oshirish uchun tayaniladigan asoslar va baholash mezonlari muhim o'rin tutadi. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilari mazkur masalalar bo'yicha kasbiy kompetensiyalarga ega bo'lishi maqsadga muvofiq bo'ladi.

Adabiyotlar:

1. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. // www.ziyounet.uz
2. Гессен А. Педагогика: Теория, практика, подходы. – М.: «Мысль». 1997
3. Pedagogika fanidan izohli lug'at. Mualliflar jamoasi. – Toshkent, 2009, 125-bet
4. Ximmataliyev D.O. Kasbiy faoliyatga tayyorgarlikni diagnostika qilishda pedagogik va texnik bilimlar integratsiyasi. – Toshkent, 2018.
5. Jabborova O.M., Umarova Z.A., Boboxodjayeva L.G. Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi, innovatsiya va integratsiyasi. – Toshkent, 2021.

РЕЗЮМЕ

Maqolada boshlang'ich ta'lim nazariyasi diagnostikasi masalalari tahlil qilingan.

РЕЗЮМЕ

В статье проанализированы вопросы диагностики теории начального образования.

SUMMARY

The article analyzes the problems of diagnosing the theory of primary education.